

ΕΠΙΚΑΙΡΗ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ ΑΞΙΩΝ ΚΑΙ ΑΡΕΤΩΝ

Προοίμιο

Ο άνθρωπος, ως έλλογο ον, σκέπτεται, αισθάνεται και ενεργεί καθοδηγούμενος από την ορμή της αυτοσυντήρησης και της αυτοεπιβεβαίωσης, που συνιστούν τις δυο βασικές όψεις του εαυτού του και απαιτούν την ταυτόχρονη ικανοποίησή τους. Έτσι αναφύονται ποικίλες ανάγκες, επιθυμίες και ενδιαφέροντα. Η ελευθερία και η ολβιότητά μας εξαρτάται από το **βαθμό εναρμόνισης** του εσωτερικού μας κόσμου μέσα στα όρια της «χωρητικότητας» του φυσικού και ανθρώπινου περιβάλλοντος. Οι ανθρώπινες ικανότητες εναρμόνισης συνιστούν τις αρετές μας. **Η ανάδυση και η ανάπτυξη των αρετών μας συνιστά το βασικό έργο της Παιδείας.**

Ο κόσμος μας, όπως και η ζωή η ίδια, είναι ανάδυση μιας διαρκώς εξελισσόμενης υπερπολυπλοκότητας, η οποία προκαλεί μια απροσδιοριστία που ο άνθρωπος νους αδυνατεί πλέον να συλλάβει. Η Κοινωνία της εποχής μας έχει λάβει «μαζικό» χαρακτήρα, ο οποίος αναδίδει μια απέραντη πολυπλοκότητα. Κύρια χαρακτηριστικά είναι μια γενική **ακηδία** και **υπερβολική ατομοκρατία**. Ζούμε σε μια αυταπάτη. Πιστεύουμε ότι αναλαμβάνουμε μια πλήρη ελευθερία, αλλά πρακτικά **είμαστε δέσμιοι** των ανεξάντλητων επιλογών που μας επιβάλλονται, χωρίς συνήθως να το αντιλαμβανόμαστε. **Η μόνη βεβαιότητα είναι η αβεβαιότητα** με συνέπεια να κυριαρχούν η ανασφάλεια και ο φόβος.

Ο Άνθρωπος οντολογικά έχασε την έννοια, ως το μοναδικό «δημιούργημα καθ' εικόνα και ομοίωση του Δημιουργού του». Η γενετική μάς φέρνει κοντά στην κατηγορία του απλού ζώου χωρίς πλέον σαφή διαχωριστική γραμμή μεταξύ ανθρώπινων και λοιπών έμβιων όντων! Οι γνωσιακές επισημίες προτείνουν μια συνθήκη εγκεφάλου-υπολογιστή (singularity) = μηχανή! Η μοριακή διατείνεται μία συνέχεια της ίδιας ύλης, ζωντανής και ανθρώπινης! **Τελικά ο άνθρωπος λογίζεται περισσότερο, ως αριθμός, είτε ως «πράγμα» εμπορίας και κέρδους, παρά ως θεϊκό Ον.** Και διερωτώμαστε μαζί με τον Πασκάλ: «**Τι είδους χίμαιρα είναι ο άνθρωπος; Δόξα και κάθαρμα του σύμπαντος! Ποιος θα ξεκαθαρίσει αυτό το μπέρδεμα;**»

Το σύγχρονο, ανθρώπινο και κοινωνικό, Περιβάλλον

Μια ατμόσφαιρα βαρβαρότητας επικρατεί, σχεδόν, σε όλες τις φάσεις της ζωής μας! Έχει αλλοιωθεί, εάν δεν έχει μηδενιστεί, ο ανθρωπισμός μας. Η αιδώς βρίσκεται σε αποδρομή και, δυστυχώς, η αστυνόμευση και η δικαιοσύνη είναι ανεπαρκείς για να καλύψουν τις επιτακτικές ανάγκες εύρυθμης λειτουργίας της Κοινωνίας μας. Ο αλληλοσεβασμός βρίσκεται σε ύφεση. Θεωρούμε τον εαυτό μας, ως εάν το κέντρο του κόσμου, το χειρότερο του δίνουμε αιωνιότητα και το κάκιστο παντοδυναμία. **Στην παραζάλη μιας ατομικής προσωρινής επιτυχίας ο άνθρωπος κατέβαλε κάθε προσπάθεια για απόκτηση δύναμης για εξουσία και επιβολή, για απόκτηση υλικού πλούτου αλλά και όγκου γνώσεων και επιτηδειοτήτων και πάλι με απώτερο σκοπό την υπεροχή του και την επιβολή στον διπλανό του.** Η ανησυχία, το στρες και ο φόβος δεν μειώθηκαν, γιατί συνεχώς αναφύονται αναδράσεις και εχθρικές αντιδράσεις που προκαλούν σχεδόν βάρβαρο και εχθρικό κλίμα συμβίωσής μας. Έτσι η δυστυχία βασανίζει ακόμη την ανθρωπότητα, παρά την πελώρια παραγωγή υλικών αγαθών.

Ο άνθρωπος έχει ξεχωριστές ποιότητες, που του προσδίδουν την ανθρωπινότητα, αλλά αυτές οι ποιότητες είναι **λεπταίσθητες και εσωτερικής υφής**. Επειδή, όμως, προτεραιότητα δίνεται στο φαίνεσθαι και όχι στην ουσία ουσιαστικά απουσιάζουν από την κοινωνική ζωή μας **η ορθή αγωγή και ανατροφή**, όπως και η **καλλιέργεια των ήπιων δυνάμεων συνοχής, που ενοποιούν το ανθρώπινο σύνολο και το μετατρέπουν σε ζωντανή οντότητα, (κοινωνία και κοινότητα)**, από την οποία αναδύονται δυνατότητες για ανάπτυξη ευγενούς πολιτισμού

Βασικές έννοιες

- **Ανάγκη:** (αγκώνας, αγκαλιά) προκαλεί περίσφιξη, στενοχώρια, δυσφορία και άγχος.
- **Επιθυμία:** θέλω από καρδιάς δηλ. «θέτω στην καρδιά μου κάτι», που μου λείπει.
- **Αξία** {<άγω}: Μια νοητή σχέση {συνάφεια} υποκειμένου και αντικειμένου, που υποδηλώνει μια ισοδύναμη σπουδαιότητα και προκαλεί το ενδιαφέρον. Ως ελκυστής και ενδόσιμο υπέχει θέση ιδανικού-κινήτρου για πράξη. Ορθότερη διατύπωση με απαρέμφατο πχ: συνέχθειν, συμφιλείν=(αγαπάν).

- **Αγαθό:** είναι το αντικείμενο, στο οποίο πραγματώνεται η αξία.
- **Αρετές** <αγαρίζονται>: είναι δυνάμεις που αναδύονται από αρμονικά σαρκωμένες αξίες. **Οι αρετές και οι αξίες συνιστούν τα βασικά στοιχεία δόμησης της ανθρώπινης προσωπικότητας. Αποκτούνται με την έξη. Κάθε αρετή είναι αξιογόνος αλήθεια, που καθιστά εφικτή τη γεφύρωση των αναγκών με τα αγαθά.**

Στοιχεία αδής φιλοσοφικής θεμελίωσης

- **Ανάδυση:** Είναι ανώτερες ιδιότητες, που προέρχονται από την αλληλοεπίδραση και σύνθεση διαφόρων στοιχείων του όλου. Δεν ανάγονται, αποκλειστικά, στις ιδιότητες των συστατικών. Δεν είναι εποικοδομήματα ούτε επιφαινόμενα. πχ: το άρωμα ως ανάβλυσμα ενός λουλουδιού. Η **μελωδία** μιας μουσικής σύνθεσης. Η **μαγεία** που εκπέμπουν τα χρώματα ενός ωραίου πίνακα. Η **αύρα** ενός προσώπου.....

- **Πρόταγμα:** Ό,τι προτάσσεται, είναι στην γενική περίπτωση άγνωστο το περιεχόμενό του, και είμαστε αναγκασμένοι να το αντιμετωπίσουμε προσεχτικά και πρώτιστα.

- **Ολιστική αντίληψη:** θεωρεί ότι τα μέρη επηρεάζονται μεταξύ τους και ταυτόχρονα επηρεάζουν το ΟΛΟ και δεν μπορούν να εξετασθούν μεμονωμένα. Η αναγωγική σκέψη(αίτιο και αιτιατό) θεωρούσε το ΟΛΟΝ ως απλό άθροισμα των μερών του. Ο **ολιστική σκέψη**, στηρίζεται στη γραμμική αλλά και την αναλογική και την Ολογραμμική μέθοδο προσεγγίζει τελειότερα τον Λόγο, ο οποίος δεν συμπίπτει ούτε με τη γλώσσα ούτε με την λογική, αλλά εκφράζει την καθολικότητα και τη βαθύτερη ουσία της θεμελιώδους τάξεως. Παράδειγμα ολιστικής σκέψης: στην ιατρική η αναγωγή σκέψη εστιάζεται στη συμπτωματολογία, ενώ η ολιστική στην ρίζα της ασθένειας.

Κυριότερες αρετές

Οι αρετές είναι αναδύσεις από αρμονικές συνθέσεις αξιών με βάση τη χρυσή αναλογία και προτεραιότητα κατά περίπτωση στην αλήθεια, ομορφιά και αγαθότητα.

Οι βασικές αρετές μιας ανθρώπινης προσωπικότητας είναι:

1. **Η αυτοεκτίμηση**, που προϋποθέτει την αυτογνωσία.
2. **Η ενσυναίσθηση (empathy).** Η αρετή- να διεισδύει πνευματικά, νοερά και αισθητικά, στο είναι του άλλου. Βασική προϋπόθεση ανάπτυξης σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων.
3. **Η αντίληψη της πραγματικότητας.** Η αρετή προσέγγισης των αληθινών συνθηκών. Δυστυχώς λόγω της πολυπλοκότητας των θεμάτων δεν είναι πάντοτε δυνατή η άμεση σύγκριση της «αλήθειας» με το «ψέμα». Συνήθως συγκρίνουμε μια «αλήθεια» με μια άλλη «αλήθεια» και έτσι προκαλείται σύγχυση.
4. **Η αρετή της καλαισθησίας.** (αρμονία του θυμικού, ευαισθησία). Ο χώρος των συναισθημάτων είναι η πηγή της κινητήριας δύναμης και βούλησης της συνείδησης. **Για την ανθρώπινη προσωπικότητα, το συναίσθημα είναι, ό,τι το καύσιμο για τον καυστήρα.** Όλες αξίες της ζωής αναφύονται στο συναισθηματικό κόσμο μας και στεριώνουν στην συνείδησή μας.
5. **Η αρετή του πράττειν το αγαθό.** Η ύπατη Αρετή. Το απόλυτο αγαθό δεν συλλαμβάνεται μόνον με την νόηση. Είναι πρόταγμα, που αναδύεται από την αξιογόνο συνείδηση και έχει ριζώματα στην παιδεία, γενετική και κουλτούρα.
6. **Η αρετή του συνυπάρχειν (amae).** Είναι η ικανότητα για αρμονική συμμετοχή, ώστε ένα απλό άθροισμα να μεταστοιχειωθεί σε ενιαίο «όλο», που λαμβάνει μορφή, νέο δικό του περιεχόμενο και ιδιότητες. Το συνονθύλευμα μετουσιώνεται σε ομάδα, Οικογένεια, Κοινωνία, Έθνος και Πατρίδα. Τότε νοιώθουμε τον άλλο, ως εαυτό. **Είναι τότε που νοιώθουμε το υπέροχο συναίσθημα(amae), ότι ανήκουμε σε ένα σύνολο, στο οποίο επιθυμούμε, αλλά και εκείνο μας αγκαλιάζει, ως μέλος του.**
7. **Αναδιδόμενες αρετές:** Η φρόνηση, η εγκράτεια, το θάρρος, η δικαιοσύνη, η εμπιστοσύνη, ο σεβασμός, η ελπίδα, η ευγένεια, η μεγαθυμία, η ταπεινότητα, η καλή πίστη, η γενναιοδωρία, το χιούμορ... η ΑΓΑΠΗ (φιλία, ανιδιοτελής αγάπη).

Η αρχιτεκτονική των αξιών μας

1. Βασικές αρχές δόμησης

- **Απαιτήσεις κάθε μορφής: Στερεότητα, αισθητική και λειτουργικότητα.**

- Το «μέτρον άριστον», ό,τι, δηλαδή, αρμόζει, στη κάθε περίπτωση, που προκύπτει από μια ολιστική θεώρηση των αξιών.

- Η χρυσή τομή(αναλογία), η οποία δίνει τη βέλτιστη λύση, καθόσον τα μέρη διατηρούν τον χαρακτήρα τους, χωρίς να καταστρέφεται το όλο και δημιουργούνται συνθήκες ολιστικής σύνθεσης με την ιδανική αρτίωση μορφής και ουσίας.

2. Ρυθμιστικές αξίες

- Η Αλήθεια, ως αστερισμός γνώσεων, (κυρίως αφορά στον αντικειμενικό Κόσμο).

- Το Κάλλος, ως αστερισμός συναισθημάτων, [αφορά στον εσωτερικό μας κόσμο].

- Το Αγαθό, ως αστερισμός ηθικής, δικαιοσύνης, καλοσύνης(συνάνθρωποι).

- Η πεποιθήση-πίστη, ως ολιστική σύνθεση των παραπάνω αξιών.

3. Αρμονική σύνθεση των αξιών και ανάδυση των αρετών.

Ο εγκέφαλος είναι ενιαίος και λειτουργεί ολιστικά αναδύοντας την πνευματική ενέργειά του. Μόνο για τη δική μας κατανόηση τον διακρίνουμε σε θυμικό, γνωστικό και πρακτικό χώρο. Υπάρχει πάντοτε μια διαρκής και αμφίδρομη ώσμωση.

Ο άνθρωπος με τον πλούσιο εγκέφαλό του από την πρώτη επαφή με το εξωτερικό περιβάλλον, με διαρκείς και άπειρες δοκιμές, ορθού- λάθους «μορφώνει» - εικόνες, ιδέες, παραστάσεις. Τις παγιώνει (δημιουργώντας συνάψεις στον εγκέφαλό του) σταδιακά σε γνώμες, απόψεις, γνώσεις και πεποιθήσεις. Έτσι αθροιστικά χτίζει τα «πιστεύω» του.

Αποτιμήσεις

- Η Παιδεία είναι επίδραση της μιας γενεάς στην επόμενη και αφορά στη διαιώνιση εκείνων των αρετών που είναι απαραίτητες για τη διατήρηση και βελτίωση του ανθρώπινου είδους. Ο homo sapiens αποκτώντας αρετές μέσω της παιδείας καθίσταται homo educandus και προάγεται σε homo faber.
- Η Ολιστική Παιδεία συνιστά ανθρώπινη μοναδικότητα. Τα άλλα έμβια βελτιώνουν τις ικανότητές τους με την εκπαίδευση, αλλά μόνον ο άνθρωπος με τη συνειδητότητά του μεθοδεύει την αγωγή του με βάση τις αξίες του και τις εμπειρίες- καταπίστευμα των προγόνων του.
- Η Παιδεία δρα αθροιστικά συσχετίζοντας όλες τις πηγές ανθρώπινης προσωπικότητας: Φιλοσοφία, Επιστήμες, Θρησκεία, Τέχνη, Κοινωνία...
- Διακρίνεται: Στην «Εκπαίδευση»: ήτοι την απόκτηση γνώσεων και ικανοτήτων και την «Καλλιέργεια» που στοχεύει στην ανάδειξη και αποδοχή αξιών και την ευαισθησία.
- Πραγματώνεται σε δύο φάσεις: την Παιδαγωγία και την βίου Ανδραγωγία.
- Η Παιδεία συνιστά τον ουσιαστικότερο παράγοντα ανάδυσης ανθρωπότητας. Παιδεία = αγωγή στην Αρχαία Ελλάδα σήμαινε την πνευματική και ψυχική καλλιέργεια του ανθρώπου και τον πολιτισμό. Αποσκοπούσε στην παροχή γνώσεων και στη διάπλαση του χαρακτήρα. Ήταν, δηλαδή, ακραιφνώς ολιστικής αντιλήψεως. «Η παιδεία, καθάπερ ευδαίμων χώρα, πάντα τ' αγαθά φέρει». (Σωκράτης). Η Ολιστική Παιδεία επενεργεί στο σύνολο των πτυχών της ανθρώπινης φύσεως, ήτοι σε ολόκληρο το φάσμα ανθρώπινων ενεργημάτων: σκέπτεσθαι, συναισθάνεσθαι, διασκεδάζειν, δημιουργείν, θρησκευέσθαι, στοχάζεσθαι, συνυπάρχειν...
- Το φιλοσοφικό σύστημα αξιών, το οποίο προσπάθησε να καθιερώσει ο άνθρωπος και το οποίο θα τον εξανθρώπιζε, δυστυχώς, πνίγεται μέσα στην πλεονεξία εκείνων που θεωρούν τον άνθρωπο, ως αντικείμενο για εμπορική εκμετάλλευση.
- Η ανθρώπινη προσωπικότητα δομείται με το σύστημα των αξιών και την καλλιέργεια των αρετών. Επιβάλλεται μια κοπερνίκεια στροφή των αξιών μας, προς μια ισορροπημένη πολυμερή συγκρότηση με ύπατη αξία την ανθρωπινότητα. Μια Παιδεία προς την αληθή μορφή του ανθρώπου, αυτό τούτο το ανθρώπινο είναι, με απότατο σκοπό τη δημιουργία ανθρώπινης Κοινωνίας. Η ανθρώπινη ποιότητα είναι απόλυτα συνυφασμένη με την ποιότητα της ανθρώπινης

Κοινωνίας. Μια Ολογραμμική σχέση τα συνδέει. Η δημιουργία ανθρώπινων οικοφωλεών και βιότοπων είναι το πρόταγμα της ανθρωπότητας.

Επίλογος

Η Ολιστική Παιδεία επιβάλλεται από την υπέρ-πολυπλοκότητα που προκαλεί την αβεβαιότητα, το άγχος, το φόβο και την απαισιοδοξία και συνιστά τον καλύτερο παράγοντα **ΒΕΛΤΙΟΔΟΣΙΑΣ**.

Ο σπόρος της ανθρώπινης πνευματικότητας λαμβάνει «μορφή» με τις τρεις θεμελιώδεις αξίες, την **αλήθεια**, το **κάλλος** και το **αγαθό**, που αντιστοιχούν αντίστοιχα στην στερεότητα, αισθητική και λειτουργικότητα και κρυσταλλώνεται, ως αξία του «πιστεύειν». Τούτο **συνιστά ένα ΟΛΟΝ, με εσωτερική αρμονικότητα και με δυνατότητα αρμονικής σύνδεσης με το περιβάλλον του**. Λειτουργεί ως εάν στοιχειώδεις πνευματικό modulus πολλαπλασιάζεται σύμφωνα με την αρχή αυτο-ομοιότητας της Φύσεως και αναπτύσσει ολόκληρο το σύστημα των αρετών μας.

Αρχική δύναμη εκκίνησης του κάθε πνευματικού μας ενεργήματος είναι το **ενδιαφέρον** (ο έρωτας). **Ιδανικός στόχος** και ελκυστής είναι το διαρκές πρόταγμά μας και ύπατη αξία μας η ανθρωπινότητα προς **μία υπέρτατη παγκόσμια πραγματικότητα**.

Επειδή:

- **Ο ορυμαγδός των πληροφοριών-«διαφημίσεων»** αμβλύνει την νοητική μας αντίληψη.
- **Η στρέβλωση του ωραίου** σε «πρόκληση» παραμορφώνει την αισθητική μας.
- **Η μηδενιστική ηθική στάση** προκαλεί βδελυγμία και το «αγαθό» είναι ασαφές.
- **Οι πεποιθήσεις και τα «πιστεύω»** μας κρυσταλλώνονται στον **εγγύς ατομικό ορίζοντα και είναι κατά κανόνα εσφαλμένες**.

- **Η ασύμμετρη οικονομική ανάπτυξη** προκαλεί ασταθείς ισορροπίες στην κοινωνική λειτουργία.
- **Η ολιστική ανάπτυξη, ως ανάδυση από ένα αρμονικό κοινωνικό – πολιτικό- πολιτισμικό – οικονομικό – εθνικό – θρησκευτικό και δημοκρατικό λαϊκό κλίμα απαιτεί και μέλη μορφωμένα με βάση την ολιστική Παιδεία.**

- **Η ολιστική καλλιέργεια του ανθρώπου, ως «ρυθμιστικό ιδεώδες», έχει απόλυτη συμβατότητα με την εξειδικευμένη παιδεία, γιατί την υπηρετεί λυσιτελώς, συνιστά την ύψιστη τέχνη της Ζωής και συνιστά άγλημα σύνθεσης των ευγενών αξιών μας, που μορφοποιούν το αληθινό, ωραιότερο και αγαθότερο έργο τέχνης της Πλάσης, τον Άνθρωπο και συνιστούν το εφελτήριο όλων των αρετών του για να αντιμετωπισθούν οι δυσκολίες της ζωής, που πάντοτε ανακύπτουν.**

Θαρρούμε ότι δεν πρέπει να «ανοίγουν» μόνον «καφέ», των οποίων την ψυχαγωγική προσφορά τους δεν παραγνωρίζουμε, αλλά θεωρούμε ως επιτακτικό καθήκον της κοινωνίας μας την οργάνωση σε κάθε Κοινότητα Ιδρυμάτων Ολιστικής Παιδείας, τα οποία με μεθοδευμένο και γόνιμο διάλογο να αναπτύξουν και στην Ελλάδα το θεσμό της Ανδραγωγίας. **Χωρίς την ανδραγωγία δεν έχει καμιά ελπίδα επιτυχίας η παιδαγωγία.**

Η αγωγή είναι πρώτιστα πράξη, από την οποία αναδύεται το ενδιαφέρον για μίμηση. Είναι πράξη είναι αυθεντική, όταν αναδύεται από την ατομική και κοινωνική συνειδητή πεποίθηση, ότι: **Η ολιστική παιδεία συνιστά την ικανή και αναγκαία συνθήκη ανάδυσης όλων των αρετών.**

Και επειδή έχουμε την πεποίθηση ότι:

- **Ο πλέον πρόσφορος ορίζοντας μέριμνάς μας είναι η Πατρίδα.**
- **Το πιο κρίσιμο έλλειμμά της είναι η Ολιστική Παιδεία μας, από το οποίο αναδύονται η στρεβλή εγωκεντρική νοοτροπία μας και ο επικίνδυνος λαϊκισμός.**
- **Θεωρήσαμε καθήκον μας την ίδρυση της ΚΙΒΩΤΟΥ ΟΛΙΣΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΩΝ Ε. Δ.**

Δημήτρης Μπάκας

04 Απρ. 2025